

Теоретичні і методологічні проблеми психології

Робоча програма навчальної дисципліни

(Силабус)

Реквізити навчальної дисципліни

Рівень вищої освіти	<i>Третій (освітньо-науковий)</i>
Галузь знань	<i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>
Спеціальність	<i>053 Психологія</i>
Освітньо-наукова програма	<i>Психологія</i>
Статус дисципліни	<i>Нормативна</i>
Форма навчання	<i>очна (денна) / дистанційна</i>
Рік підготовки, семестр	<i>1 курс перший, осінній семестр</i>
Обсяг дисципліни	<i>3 кред. ЄКТС / 90 годин</i>
Семестровий контроль/ контрольні заходи	<i>Екзамен</i>
Розклад занять	<i>Лекції: Практичні заняття: rozklad.kpi.ua</i>
Мова викладання	<i>Українська</i>
Інформація про керівника курсу / викладачів	<i>Лектор і практичні: професор, д. психол. н., професор кафедри психології та педагогіки, Ложкін Георгій Володимирович, lozhkin.heorhii@i111.kpi.ua, +380507165760</i>

Програма навчальної дисципліни

1. Опис навчальної дисципліни, її мета, предмет вивчення та результати навчання

Предметом вивчення навчальної дисципліни «Теоретичні і методологічні проблеми психології» є теоретико-методологічні проблеми наукового пізнання та практичної діяльності у психології: історичні передумови і логіка розвитку психологічної науки, базові атрибути теоретико-методологічного аналізу, пояснювальні принципи, основні методологічні підходи в психології, кризи та шляхи їх подолання.

Відповідно до вимог ОНП **метою дисципліни** є формування у аспірантів:

- здатності переосмислювати наявні теоретико-методологічні проблеми та створювати нове цілісне психологічне знання;
- здатності ставити і розв'язувати значущі теоретичні і методологічні проблеми психології, знаходити, обробляти й аналізувати необхідну інформацію для рішення актуальних теоретичних і методологічних проблем психології;
- здатності забезпечувати саморозвиток і самовдосконалення шляхом наукової рефлексії актуальних теоретико-методологічних проблем психології.

Курс сфокусований на вивченні базових атрибутів теоретико-методологічного аналізу в психології, проблем категоріального апарату психології, принципів психології, основних методологічних підходів в психології, з'ясуванні ролі та місця методологічного паралелізму у психології, історичних передумов і логіки розвитку психологічної науки. Окремо відбувається заглиблення в проблеми: кризи в психології та шляхи її подолання, методологічних «поворотів» у сучасній психології, логічним завершенням вивченням є аналіз міждисциплінарних досліджень у сучасній психології.

Відповідно до вимог освітньо-наукової програми метою дисципліни є формування у аспірантів:

Загальних компетентностей:

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК 1);
- здатність проводити критичний аналіз, оцінку й синтез нових та складних ідей та соціально-психологічних явищ (ЗК 2);
- здатність генерувати нові ідеї (креативність) (ЗК 3);
- здатність розв'язувати комплексні проблеми психології на основі системного наукового світогляду та загального культурного кругозору із дотриманням принципів професійної етики та академічної доброчесності (ЗК 4).

Фахових компетентностей:

- здатність виокремлювати, систематизувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (ФК 1);
- здатність планувати та виконувати оригінальні дослідження, досягати наукових результатів, які створюють нові знання у психології та дотичних до неї міждисциплінарних напрямках, та забезпечувати якість виконуваних досліджень (ФК 2);
- здатність ініціювати, розробляти і реалізовувати комплексні інноваційні проекти в сфері психології та дотичні до неї міждисциплінарні проекти, лідерство та відповідальність під час їх реалізації; забезпечувати дотримання прав інтелектуальної власності (ФК 3);
- здатність оцінювати рівень власної фахової компетентності, саморозвиватися і самовдосконалюватися протягом життя, підвищувати професійну кваліфікацію, бути професійно мобільним (ФК 5);
- здатність адаптувати й узагальнювати результати сучасних психологічних досліджень для вирішення наукових і практичних проблем (ФК 16).

Програмні результати навчання:

- мати передові концептуальні та методологічні знання щодо обраної для дослідження проблеми у сфері психології / на межі предметних галузей, а також дослідницькі уміння, достатні для проведення наукових і прикладних досліджень на рівні світових досягнень з психології (ПРН 1);
- розуміти загальні принципи та методи психології, а також методологію наукових досліджень, застосувати їх у власних дослідженнях у сфері психології та у викладацькій практиці (ПРН 2);
- виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, формулювати і перевіряти гіпотези, визначати чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження (ПРН 3);
- планувати і виконувати експериментальні та/або теоретичні дослідження з психології та дотичних міждисциплінарних напрямів із дотриманням норм професійної і академічної етики (ПРН 4);
- критично і системно оцінювати результати власної науково-дослідної роботи і результати інших дослідників у контексті усього комплексу сучасних знань щодо досліджуваної проблеми, визначати перспективи подальших наукових розвідок (ПРН 6);
- визначати свої професійні можливості та завдання підвищення професійної кваліфікації й професійної мобільності (ПРН 8);
- організовувати і здійснювати освітній процес у сфері психології, його наукове, навчально-методичне та нормативне забезпечення, застосувати ефективні методики викладання навчальних дисциплін (ПРН 10).

Аспіранти також отримують практичний досвід шляхом ведення процедури експериментального дослідження.

Комунікація з викладачем можлива та заохочуватиметься на навчальних заняттях, а також у межах консультацій з викладачем, які проводяться за графіком, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. До того ж для більш ефективної комунікації з метою розуміння структури навчальної дисципліни та засвоєння матеріалу використовується електронна пошта lozhkin.heorhii@iil.kpi.ua, месенджер Telegram.

2. Пререквізити та постреквізити дисципліни (місце в структурно-логічній схемі навчання за відповідною освітньою програмою)

Для вивчення дисципліни аспіранту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Для вивчення дисципліни аспіранту бажано мати навички використання текстового редактора на комп'ютері, навички роботи з електронними базами даних наукових інститутів та бібліотек.

Дисципліна вивчається після опанування дисциплін «Філософські засади наукової діяльності Частина 1. Науковий світогляд та етична культура науковця», «Іноземна мова для наукової діяльності. Частина 1. Наукові дослідження». Вивчення дисципліни дозволить опанувати дисципліну «Організація науково-інноваційної діяльності», яка належить до навчальних дисциплін для здобуття універсальних компетентностей дослідника.

3. Зміст навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин			
	Всього	у тому числі		
		Лекції	Практичні (семінарські)	СР
1	2	3	4	5
Розділ 1. Методологічні і теоретичні основи психології				
Тема 1.1. Базові атрибути теоретико-методологічного аналізу в психології	6	2	-	4
Тема 1.2. Проблема категоріального апарату психології	6	2	2	2
Тема 1.3. Пояснювальні принципи психології	10	-	2	8
Тема 1.4. Основні методологічні підходи в психології	10	-	-	10
Тема 1.5. Методологічний паралелізм у психології	10	-	-	10
Разом за розділом 1	42	4	4	34
Розділ 2. Теоретико-методологічні проблеми психології в сучасній науковій рефлексії				
Тема 2.1. Історичні передумови і логіка розвитку психологічної науки	6	2	-	4
Тема 2.2. Поняття про наукові парадигми в психології	6	-	2	4
Тема 2.3. Проблема кризи в психології та шляхи її подолання	6	-	2	4
Тема 2.4. Типи наукової раціональності в психології	6	-	-	6
Тема 2.5. Постнекласична раціональність у сучасній психологічній науці	6	-	-	6
Тема 2.6. Методологічні «повороти» в сучасній психології	10	-	-	10
Тема 2.7. Міждисциплінарні дослідження в сучасній психології	8	2	-	6
Разом за розділом 2	48	4	4	40
Всього годин	90	8	8	74

4. Навчальні матеріали та ресурси

Для успішного вивчення дисципліни достатньо опрацювати навчальний матеріал, який викладається на лекціях, а також ознайомитись з:

4.1. Базова література

1. Волянюк Н.Ю. Психологія наукової діяльності: [Монографія] / Н.Ю. Волянюк, Г.В. Ложкін, А.Б. Колосов, Б.В. Андрійцев. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського; Центр ДЗК, 2020. 352 с.
2. Історіографічні та методологічні координати теорій соціальної психології: [монографія] [Електронний ресурс] / М. М. Слюсаревський, В. В. Жовтянська, М. М. Скорик, Н. В. Хазратова та ін.; за наук. ред. М. М. Слюсаревського; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2013. 360 с. Режим доступу: http://ispp.org.ua/bibl_1.htm
3. Калюжна Є. М. Теоретико-методологічні проблеми психології: навчальний посібник. Київ: ІПК ДСЗУ, 2019. 136 с.
4. Розуміння та інтерпретація життєвого досвіду як чинник розвитку особистості : монографія / за ред. Н.В. Чепелевої. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 276 с. Режим доступу: https://lib.iitta.gov.ua/1564/1/Chepeleva_860-end.pdf
5. Сватенкова Т. І., Тимошенко О. А. Методологічні та теоретичні проблеми психології: навч. посіб. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2018. 143 с. Режим доступу: http://www.ndu.edu.ua/storage/2021/zahal_psy_lib/144_Metodolohichni_ta_teoretychni_problemy_psyk_holohiyi.pdf
6. Теоретико-методологічні основи інтеграції психологічного знання / [О.В. Завгородня, В.О. Медінцев, С.О. Копилов, В.Л. Злишков, О.В. Губенко, С.О. Лукомська, Є.В. Степура, В.В. Депутат, О.В. Котух,]; за ред. О.В. Завгородньої. К.: Видавничий Дім «Слово», 2020. 180 с.
7. Теоретичні і методологічні проблеми психології: комплекс навчально-методичного забезпечення для підготовки аспірантів за спеціальністю 053 «Психологія» / Укл. : С. Ю. Гуцол. К. : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2016. 38 с. Режим доступу: http://psy.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/teoretichni_metodologichni_problemi_psyhologii.pdf
8. Титаренко Т. М. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності : монографія [Електронний ресурс] / Т. М. Титаренко, О. М. Кочубейник, К. О. Черемних; Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. К. : Міленіум, 2014. 206 с. Режим доступу : <http://ispp.org.ua/files/1423061573.pdf>

8.2 Допоміжна література:

1. Історія психології: від античності до початку ХХ століття: навч. посібник / Авт-уклад. О. П. Коханова, 2016. НВП «Інтерсервіс». 235 с. Режим доступу: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/16139/1/O_Kokhanova_IP_IL.pdf
2. Методологія та методи психологічного дослідження: навч.- метод. посіб. / О. Л. Туриніна. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал», 2018. 206 с. Режим доступу: https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/metod_psih_dosl.pdf
3. Приходько Ю. О., Юрченко В. І. Психологічний словник-довідник: Навч. посіб., 4-те вид., випр. і доп. К.: Каравела, 2020. 418 с.
4. Рибалка В.В. Методологічні проблеми наукової психології: посібник. Київ: Талком, 2017. 245 с.
5. Роменець В. А. Історія психології ХХ століття : навч. посіб. для студентів ВНЗ. Вид. 3-тє. Київ : Либідь, 2017. 1053 с.
6. Смутьсон М. Л. Категорія розвитку в сучасній психології [Електронний ресурс]. Технології розвитку інтелекту. 2013. № 4. Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tri_2013_4_3.pdf
7. Теоретико-методологічні проблеми психології: курс лекцій / Ушакова І.М. Х.: НУЦЗУ, 2016. 191
8. Фурман, А. В. Сучасні тенденції розвитку сфери психології в оптиці вітакультурної методології. Психологія і суспільство. 2021. № 2. С. 6-15.

5. Методика опанування навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Лекційні заняття

№ з/п	Назва теми лекції та перелік основних питань (завдання на СР)
1.	<p>Тема 1.1. Базові атрибути теоретико-методологічного аналізу в психології</p> <p>Сутність наукового пізнання. Пізнання і практика. Суб'єкт та об'єкт пізнання. Рівні пізнання: емпіричне і теоретичне. Теорія як складова наукового пізнання. Визначення теорії науки. Характеристика теорії: системність теорії; теорія як узагальнення фактів; функції теорії (пояснювальна, передбачення, практична, синтетична, методологічна). Елементи теорії: наукова ідея (концепція), принцип, поняття, категорія, судження, висновок. Визначення методології науки. Рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, методико-технологічний. Функції методології науки (В.В. Рибалка). Рівні професійної методології – філософсько-епістемологічний, рівень загальнонаукової методології, конкретнонауковий, рівень методу і методики дослідження; методологічні настановлення в сучасній психології – ригоризм, лібералізм, плюралізм, монізм, амбівалентність тощо.</p> <p>Завдання на СР:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначити сутність наукового пізнання. 2. Розкрити зміст понять «пізнання» і «практика». 3. Охарактеризувати суб'єкт та об'єкт пізнання. 4. Виокремити рівні пізнання: емпіричне і теоретичне. 5. Визначити теорію як складову наукового пізнання. 6. Надати визначення теорії науки. 7. Охарактеризувати теорію як узагальнення фактів. 8. Визначити функції теорії 9. Виокремити елементи теорії. 10. Виокремити та охарактеризувати рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, методико-технологічний. 11. Розкрити функції методології науки (В.В. Рибалка). 12. Проаналізувати рівні професійної методології.
2.	<p>Тема 1.2. Проблема категоріального апарату психології</p> <p>Принцип відкритості категоріального апарату. Категоріальний лад сучасної психології: за Б.Ф. Ломовим – відображення, діяльність, спілкування, особистість; за М.Г. Ярошевським, – дія, образ, мотивація, психосоціальне відношення, особистість; за В.А. Роменцем, – ситуація, мотивація, дія, післядія; вчинковий канон історичного розвитку психологічної науки; системи психології за Н. Смітом – як втілення провідного локусу причинності; єдина теорія психічних процесів Л.М. Веккера – екстероцептивні (когнітивні), інтероцептивні (емоційні), пропріоцептивні (регулятивно-вольові) процеси та наскрізні процеси (пам'ять, увага, увага); інтегральні характеристики психіки – мовлення і свідомість; тлумачення форм психічного життя, за О.Б. Старовойтенко (класи інтелектуальних, спонукальних, почуттєвих, мнемічних, експресивних, свідомих, несвідомих психічних форм).</p> <p>Завдання на СР:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Що означає принцип відкритості категоріального апарату сучасної психології. 2. Дайте характеристику психологічної категорії «відображення». 3. Дайте характеристику психологічної категорії «діяльності». 4. Розкрийте зміст та структуру психологічної категорії «спілкування». 5. Порівняйте розуміння категорії «особистість» у різних психологічних школах.
3.	<p>Тема 2.1. Історичні передумови і логіка розвитку психологічної науки</p> <p>Психологія стародавнього світу. Психофізичний дуалізм. Експериментальна психологія і класичні школи (асоціативна психологія, структуралізм і гештальтизм, функціональна психологія, біхевіоризм, психологічний енергетизм, психологія діяльності) в боротьбі за цілісне вивчення психіки. Шляхи подолання розриву академічної (теоретичної) та емпіричної (практичної) психології: культурноісторичний, психотехнічний і моделюючий, у т. ч. системно-мислєдіяльнісний підходи.</p>

	<p>Завдання на СР:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте завдання асоціативної психології. 2. Порівняйте розуміння психіки у структуралізмі та гештальтизмі. 3. Охарактеризуйте основні ідеї біхевіоризму. 4. В чому полягає суть культурно-історичного підходу в психології. 5. Розкрийте розуміння діяльності у різних психологічних школах.
4.	<p>Тема 2.7. Міждисциплінарні дослідження в сучасній психології</p> <p>Сутність понять: міждисциплінарність, мультідисциплінарність, кросдисциплінарність, трансдисциплінарність. Міждисциплінарний дискурс як одна із ознак сучасної постнекласичної науки. Синергетика як міждисциплінарний науковий напрям. Семіотика. Психологічна герменевтика. Соціальний конструктивізм. Концепція конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі. Проблема автентичності особистості в соціально-сконструйованому світі. Дискурсивна психологія. Наративна психологія. Проектна парадигма в психології. Проблеми самопроєктування особистості. Фрактальний підхід у психологічній науці. Культурна психологія. Крос-культурні дослідження в психології.</p> <p>Завдання на СР:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Розкрити сутність понять: міждисциплінарність, мультідисциплінарність, кросдисциплінарність, трансдисциплінарність. 2. Охарактеризувати синергетику як міждисциплінарний науковий напрям. 3. Розкрити концепцію конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі. 4. Охарактеризуйте наративну психологію як напрям сучасної психології. 5. Розкрити сутність і зміст самопроєктування особистості. 6. Охарактеризуйте фрактальний підхід у психологічній науці. 7. Навести приклади крос-культурних досліджень у психології.

Семінарські (практичні) заняття

Основні завдання циклу семінарських (практичних) занять, сформувані у аспірантів:

- чітке розуміння методологічних парадигм різних галузей знань;
- уявлення про наукові парадигми, їх роль та місце у розвитку психологічної науки;
- базові знання принципів системного пізнання істотних властивостей психічних явищ, встановлення їхніх закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків і взаємодій, а також кризи в психології та шляхів її подолання
- вміння проводити порівняння основних методологічних підходів у психології;
- вміння виявляти проблеми і суперечності, аналізувати психологічні явища;
- вміння екстраполювати психологічні знання на широке коло процесів дослідницько-інноваційної діяльності.

№ з/п	Назва теми заняття та перелік основних питань (перелік дидактичного забезпечення, питання для поточного контролю та завдання на СР)
1.	<p>Тема 1.2. Проблема категоріального апарату психології</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Базові категорії психології за Б.Ф.Ломовим. 2. Категорії психології за В.А.Роменцем: ситуація, образ, мотивація, особистість. 3. Єдина теорія психічних процесів Л.М. Веккера. 4. Інтегральні характеристики психіки за О.Б.Старовойтенко: мовлення, свідомість, форми психічного життя. <p>Завдання на СР:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Охарактеризуйте базові психологічні категорії: відображення, особистість, діяльність та спілкування. 2. Розкрийте зміст вчинкової психології В.А.Раменця. 3. Проаналізуйте систему психології за Н.Смітом. 4. Розкрийте розуміння регулятивно-вольових процесів за Л.М. Веккером. 5. Дайте характеристику несвідомих психічних форм за О.Б.Старовойтенко.
2.	<p>Тема 1.3. Пояснювальні принципи психології</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Визначення та класифікація принципів психології.

	<p>2. Загально філософські принципи: принцип історизму, принцип системності, принцип діалектичного протиріччя, принцип єдності якості та кількості, принцип діалектичного заперечення, принцип розвитку.</p> <p>3. Сутність основних принципів психології.</p> <p>4. Система основних принципів психології за О.М. Ткаченко: принцип детермінізму, принцип відображення, принцип єдності психіки та діяльності, принцип розвитку, принцип системності.</p> <p>5. Конкретнонаукові принципи: принципи соціальної психології, принципи інженерної психології, принципи педагогічної психології, принципи практичної психології та ін.</p> <p>Завдання на СР:</p> <p>1. Розкрийте класифікацію принципів у психології.</p> <p>2. Поясніть зміст принципів історизму і системності та їх значення для психології.</p> <p>3. Розкрийте сутність принципу детермінізму.</p> <p>4. Охарактеризуйте принцип єдності свідомості та діяльності. Наведіть приклади.</p> <p>5. Розкрийте сутність принципу розвитку та його значення для психологічної науки.</p>
3.	<p>Тема 2.2. Поняття про наукові парадигми в психології</p> <p>1. Поняття наукової парадигми.</p> <p>2. Типологія парадигм і моделі світоустрою, що їм відповідають.</p> <p>3. Природничо-наукова і соціально-культурна парадигми.</p> <p>4. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми.</p> <p>5. Тенденція просування наукової психології від природничонаукової орієнтації до гуманітарної.</p> <p>Завдання на СР:</p> <p>1. Визначити поняття наукової парадигми.</p> <p>2. Навести типологію парадигм і моделі світоустрою, що їм відповідають.</p> <p>3. Охарактеризуйте природничо-наукову і соціально-культурну парадигми (В.А. Барабанщиков).</p> <p>4. Визначити позитивістську і гуманістичну парадигми (А.В. Юркевич).</p> <p>5. Проаналізуйте зміст і сутність природничо-наукової і герменевтичної парадигм (Л. Гараи, М. Кечке).</p> <p>6. Охарактеризувати природничо-наукову і гуманітарну парадигми (О.І. Єфремова).</p> <p>7. Проаналізувати тенденцію просування наукової психології від природничо-наукової орієнтації до гуманітарної.</p>
4.	<p>Тема 2.3. Проблема кризи в психології та шляхи її подолання</p> <p>1. Поняття кризи у розвитку психології як науки та її основні ознаки.</p> <p>2. Культурно-історичні і внутрішньонаукові (ідейно-концептуальні) детермінанти розвитку психології.</p> <p>3. Культурна психологія, аксіологічна психологія та антропологічна психологія як відповіді на розв'язання кризової ситуації в методології психологічної науки.</p> <p>4. Раціогуманістична та органічна психологія як відповіді на розв'язання кризової ситуації в методології психологічної науки.</p> <p>Завдання на СРС:</p> <p>1. Визначити поняття кризи у розвитку психології як науки та її основні ознаки.</p> <p>2. Проаналізувати культурно-історичні і внутрішньонаукові (ідейноконцептуальні) детермінанти розвитку психології.</p> <p>3. Охарактеризувати основні принципи культурної психології.</p> <p>4. Визначити основні ідеї аксіологічної психології.</p> <p>5. Проаналізувати поняття антропологічної психології.</p> <p>6. Охарактеризувати основні принципи раціогуманістичної психології.</p> <p>7. Визначити основні ідеї органічної психології як відповіді на розв'язання кризової ситуації в методології психологічної науки.</p>

6. Самостійна робота здобувача вищої освіти

Аспіранти самостійно опрацьовують питання:

Тема 1.4. Основні методологічні підходи в психології

Визначення методологічного підходу у психології. Співвідношення принципу та підходу у психології. Основні методологічні підходи у психології. Особистісний підхід у психології. Складові особистісного підходу як методологічного інструменту. Основні тенденції представленості особистісного підходу: особистісно-доцентрована та особистісно-відцентрована. Індивідуальний підхід як складова особистісного підходу. Віковий підхід як складова особистісного підходу. 9 Діяльнісний підхід у психології: сутність та використання до: 1) розуміння сутності психічного, його походження, призначення, можливостей прояву; 2) формування, розвитку, корекції психічного. Сутність системного підходу у психології. Рівні вивчення психічних явищ в аспекті системного підходу (вивчення людини в системі суспільних відносин; вивчення структури особистості, діяльності, спілкування; вивчення психічних процесів, психічних станів; вивчення фізіологічної основи психічної діяльності).

Тема 1.5. Методологічний паралелізм у психології

Об'єктивний і суб'єктивний методи. Номотетичний та ідіографічний підходи. Природничо-наукова і гуманітарна парадигми. Пояснювальна й описова психології. Q та R – методології. Гіпотетико-дедуктивний та емпірико-індуктивний методи. Методологічна триангуляція. Холістичний підхід.

Тема 2.4. Типи наукової раціональності в психології

Поняття «нормальної науки» та наукової революції за Т. Куном. Наукові постулати наукового пізнання за Г. Фоллмером. Класичний, некласичний та постнекласичний етапи розвитку психології: часові межі та загальна характеристика. Дисциплінарна онтологія класичної психології (за О.Г. Асмоловим). Дисциплінарна онтологія некласичної психології (за Д.О. Леонтьєвим). Постнекласична раціональність у психології (за М.С. Гусельцевою). Методологічні ознаки постнекласичної раціональності у психології: парадигмальна толерантність, надрефлексивність та соціальне 10 конструювання. Тріада психологічних раціональностей у психології (В.О. Татенко). Періодизація психологічної науки за критерієм співвідношення об'єкта і суб'єкта наукового пізнання. Розвиток принципу суб'єктності в психології: від психології суб'єкта до психології буття людини.

Тема 2.5. Постнекласична раціональність у сучасній психологічній науці

Історіогенез і методологічні засади постнекласичної психологічної науки. Концептуальні підходи як передумови постнекласичної психології: теорія нестационарного Всесвіту, синергетична теорія, теорія єдності біо- та ноосфер. Ознаки постнекласичної науки за І. Пригожиним: цілісністю складність, темпоральність. Предметне знання (категорії), постнекласична методологія (способи організації), цінності суб'єкта пізнання (світоглядні орієнтації). Соціальний конструктивізм. Концепція конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі. Методологічні принципи постнекласичної психології. Принцип полідетермінації (соціальної детермінації та само детермінації). Антиципація як принцип психічної організації. Принцип системної будови предмету дослідження (рівневої, ієрархічної організації психічного, врахування інших рівнів: фізіологічного, логічного, соціального; системного розгляду природних і соціальних і особистісних чинників). Принцип розвитку (єдність онто-, соціо- та актогенезу). Принцип діяльнісного опосередкування (посередники, медіатори). Психика як суб'єктивне відображення об'єктивного світу. Принцип особистісного підходу (в інтеріоризації-екстеріоризації, композиції-декомпозиції досвіду).

Тема 2.6. Методологічні «повороти» в сучасній психології

Поняття «повороту» в сучасних гуманітарних дослідженнях. Методологічні «повороти» другій половини ХХ – початку ХХІ ст. Антропологічний, онтологічний, герменевтичний, лінгвістичний, іконічний, прагматичний, теологічний, перформативний, медіальний, наративний, просторовий та інші повороти та їх вплив на розвиток психологічної науки.

7. Політика навчальної дисципліни (освітнього компонента)

Опрацьовуючи навчальний матеріал кредитного модуля «Теоретичні і методологічні проблеми психології», аспіранти виконують індивідуальне семестрове завдання шляхом підготовки реферату. Метою написання реферату є підтвердження рівня опанування аспірантами основних положень з обраної тематики, демонстрація знання відповідної літератури, вміння аналізувати матеріал, робити узагальнення та самостійні висновки.

Робота над рефератом передбачає поглиблене вивчення обраної психологічної проблеми, сучасної наукової літератури, а також оволодіння навичками логічного аналізу та узагальнення матеріалу, його системного викладу. Тема реферату обирається аспірантом самостійно впродовж двох тижнів з початку семестру, виходячи із запропонованого переліку. Окрім запропонованих, аспіранти можуть самостійно обирати тему реферату, обов'язково погоджуючи її з викладачем. Орієнтовна тематика рефератів та вимоги до змісту та оформлення містяться у Додатку 1.

Аспіранти подають реферат на кафедру психології та педагогіки за два тижні до екзамену.

Відвідуваність і виконання завдань

Відвідування лекційних занять не оцінюється але є бажаним, оскільки навчальний матеріал викладається в доступній формі та є можливість обговорення дискусійних питань та уточнення незрозумілих моментів. Для здобувачів вищої освіти, які бажають продемонструвати відмінні результати навчання, активна робота на лекційних заняттях просто необхідна. Однак відпрацьовувати пропущені лекції не потрібно.

Активна участь аспіранта на семінарських заняттях є обов'язковою. Рейтинг аспіранта значною мірою формуватиметься за результатами його роботи на семінарських заняттях. Кожне пропущене семінарське заняття (незалежно від причин пропуску) знижує підсумковий рейтинг аспіранта з дисципліни. У разі пропуску семінарського заняття обов'язково повинні бути вивчені теми, а також виконані всі завдання. Контроль знань (розуміння) аспірантом пропущених тем (виконання завдань) відбуватиметься під час спілкування з викладачем за графіком консультацій, доступним на сайті кафедри психології і педагогіки. Аспірант, який виконає відповідні завдання (відповідь на питання) отримуватиме відповідні бали до рейтингу залежно від якості відповідей (виконання завдання).

Аспірант на семінарському занятті може використовувати підготовлені ним письмові нотатки з питань теми заняття (або передбачених завданням), однак висловлювати позицію, читаючи з аркуша паперу не варто.

Форми роботи

Лекції, семінарські заняття. Тематика лекцій висвітлена у робочій програмі (силабусі) дисципліни. Вітаються питання від аспірантів до викладача під час лекції. Допускається і вітається діалог між аспірантами і викладачем на лекції. На практичних заняттях аспіранти фокусують свою увагу на аналізі історичних передумов й логіки розвитку психологічної науки, базових атрибутів теоретико-методологічного аналізу, пояснювальних принципів, основних методологічних підходів в психології, криз та шляхів їх подолання.

Політика університету

Академічна доброчесність

Основні види академічної відповідальності встановлені Законом України «Про освіту». Згідно із частиною 6 статті 42 до основних видів академічної відповідальності здобувачів освіти належать: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); повторне проходження відповідного освітнього компонента освітньої програми; відрахування із закладу освіти; позбавлення академічної стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати за навчання.

Політику, стандарти і процедури дотримання академічної доброчесності містять такі регламентуючі документи КПІ ім. Ігоря Сікорського, оприлюднені на сайті Університету: Кодекс честі КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://kpi.ua/files/honorcode.pdf>, Положення про систему запобігання академічному плагиату https://osvita.kpi.ua/sites/default/files/downloads/Pologen_pro_plagiat.pdf, а

також нормативно-правові документи, офіційні рекомендації, накази та розпорядження, соціологічні дослідження КПІ ім. Ігоря Сікорського, методичні матеріали, освітні курси <https://kpi.ua/academic-integrity>

Серед технологічних рішень у рамках протидії порушенням академічної доброчесності в рамках вивчення курсу «Теоретичні і методологічні проблеми психології» можна відзначити: перевірку підготовленого реферату на плагіат. Перевірка здійснюється в Системі виявлення збігів/ідентичності/схожості тексту від [компанії Юнічек](#). У разі виявлення академічного плагіату у роботах працівників та здобувачів вищої освіти Університету автори несуть відповідальність відповідно до чинного законодавства, у тому числі, передбачених [Законом України про освіту](#).

Норми етичної поведінки

Норми етичної поведінки аспірантів і працівників визначені у розділі 2 Кодексу честі Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського». Детальніше: <https://kpi.ua/code>, а також у Положенні про комісію з питань етики та академічної чесності НТУУ «КПІ» https://data.kpi.ua/sites/default/files/files/2015_1-140a1.pdf

Вирішення конфліктних ситуацій

У Положенні про поточний, календарний та семестровий контроль результатів навчання в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://document.kpi.ua/files/2020_7-137.pdf (сторінка 4) йдеться, що у випадку виникнення конфліктної ситуації здобувача з екзаменатором до проведення семестрового контролю, за обґрунтованою заявою здобувача (колективною заявою здобувачів), декан факультету створює комісію з проведенням запланованого заходу семестрового контролю.

Процедури запобігання та врегулювання конфлікту інтересів регулюються Положенням про вирішення конфліктних ситуацій в КПІ ім. Ігоря Сікорського https://document.kpi.ua/files/2020_7-170.pdf. У випадку не згоди аспіранта з оцінкою за результатами контрольного заходу, він має право подати апеляцію у день оголошення результатів відповідного контролю на ім'я декана факультету/директора інституту за процедурою визначеною Положенням про апеляції в КПІ в КПІ ім. Ігоря Сікорського <https://osvita.kpi.ua/node/182>. Аспірант може оскаржити оцінку викладача, подавши відповідну скаргу викладачу не пізніше наступного дня після ознайомлення аспіранта з виставленою викладачем оцінкою. Скарга розглядатиметься за процедурами, встановленими університетом. Об'єктивність екзаменаторів забезпечується застосуванням розроблених критеріїв оцінювання, проведенням екзаменів у письмовій формі https://document.kpi.ua/files/2020_7-137.pdf. Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 25 балів. Орієнтовний перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи міститься у Додатку 3.

8. Види контролю та рейтингова система оцінювання результатів навчання (PCO)

Поточний контроль: опитування за темою заняття, реферат.

Календарний контроль: проводиться двічі на семестр як моніторинг поточного стану виконання вимог силябусу.

Семестровий контроль: **екзамен**.

Оцінювання та контрольні заходи

Рейтинг аспіранта з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) підготовку доповіді та виступ на семінарських заняттях, групове обговорення питань семінарських занять;
- 2) виконання реферату (індивідуального завдання);
- 3) екзаменаційна контрольна робота.

1. Робота на семінарських заняттях (максимальна кількість балів – 24 балів (максимальна кількість балів на 1 занятті – 6):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших аспірантів у процесі дискусії	5-6
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	3-4
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	1-2
відсутність на занятті	0

Аспірант отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу аспіранта.

Викладач оцінює роботу аспіранта на кожному семінарському занятті і виставляє оцінки в кампусі, в рубриці «Поточний контроль» після проведення семінарського заняття.

2. Виконання індивідуального завдання (реферату) (максимальна кількість балів складає 26):

тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, є аналітичні висновки аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	21-26
тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел але немає аналітичних висновків аспіранта	15-21
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не достатньо розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	8-14
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано недостатня кількість нормативних та наукових джерел	1-7
реферат не зараховано (не виконано)	0

3. Екзамен. Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг не менше 25 балів. Екзамен проводиться в письмовій формі. Час екзаменаційної контрольної роботи – 90 хвилин. За виконання екзаменаційної контрольної роботи максимально можна отримати 50 балів.

Екзаменаційний білет містить 2 завдання (по 25 балів кожне) за тематичними розділами дисципліни:

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні	25-22
відповідь на поставлене питання, але неповна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді	21-18
достатньо поверхова відповідь на поставлене питання; неправильне розуміння суті питання; суттєві помилки у відповіді	17-15
неправильна відповідь на поставлене питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу; відсутність відповіді	0

Деталізовані критерії оцінювання результатів навчання аспіранта визначені у положенні про РСО з дисципліни та представлені у Додатку 2.

9. Додаткова інформація з дисципліни (освітнього компонента)

Рекомендації аспірантам

Вивчення курсу «Теоретичні і методологічні проблеми психології» передбачає засвоєння аспірантами системи психологічних знань, основних понять за темами, ознайомлення з навчально-методичними матеріалами. За кожною темою наводяться посилання на список основної та додаткової літератури, що не виключає можливості аспірантів самостійно по узгодженню з викладачем розширити цей список. Така робота із підбору релевантних наукових джерел може виявитись особливо корисною при підготовці аспіранта до екзамену. Головною метою лекцій є мотивація і організація роботи аспірантів з навчальним контентом у міжсесійний період. Лекції проводяться з використанням мультимедійних презентацій. Проведення семінарських занять є практико-орієнтованим. Головними завданнями семінарських занять є розвиток у аспірантів уміння працювати з науковою на навчальною літературою з психології, готувати доповіді, формулювати та відстоювати власну позицію, приймати активну участь у тематичній дискусії.

За відсутності індивідуальних завдань для організації самостійної роботи аспірантів із науково-навчальною літературою аспірантам пропонується: конспектування окремих тем, які виносяться на самоопрацювання написання тез та створення презентацій.

Позааудиторні заняття

Можлива участь аспірантів у неформальних гуртках, зокрема у відкритій групі PhD-інкубатор <https://www.facebook.com/groups/2735550373369832/>

Дистанційне навчання

Можливе синхронне дистанційне навчання з використанням платформ для відео-конференцій та освітньої платформи для дистанційного навчання в університеті.

Інклюзивне навчання

Допускається

Робочу програму навчальної дисципліни (силабус):

Складено професором, д. психол. н., професором кафедри психології та педагогіки Ложкіним Георгієм Володимировичем

Ухвалено кафедрою психології та педагогіки (протокол № 12 від 18.05.2022 р.).

Погоджено Методичною комісією факультету (протокол № 1 від 31.08.2022 р.).

Орієнтовна тематика для рефератів

1. Теорія як складова наукового пізнання.
2. Рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретнонауковий, методикотехнологічний.
3. Функції методології науки (В.В. Рибалка).
4. Рівні професійного.
5. Принцип відкритості категоріального апарату.
6. Категоріальний лад сучасної психології.
7. Поняття «нормальної науки» та наукової революції за Т. Куном.
8. Наукові постулати наукового пізнання за Г. Фоллмером.
9. Класичний, неklasичний та постнеklasичний етапи розвитку психології.
10. Дисциплінарна онтологія класичної психології (за О.Г. Асмоловим).
11. Дисциплінарна онтологія неklasичної психології (за Д.О. Леонтьєвим).
Постнеklasична раціональність у психології (за М.С. Гусельцевою).
12. Методологічні ознаки постнеklasичної раціональності у психології.
13. Тріада психологічних раціональностей у психології (В.О. Татенко).
14. Періодизація психологічної науки за критерієм співвідношення об'єкта і суб'єкта наукового пізнання.
15. Розвиток принципу суб'єктності в психології.
16. Історіогенез і методологічні засади постнеklasичної психологічної науки.
17. Ознаки постнеklasичної науки за І. Пригожиним.
18. Концепція конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі.
19. Методологічні принципи постнеklasичної психології.
20. Поняття «повороту» в сучасних гуманітарних дослідженнях.
21. Методологічні «повороти» другій половини ХХ – початку ХХІ ст.
22. Міждисциплінарний дискурс як одна із ознак сучасної постнеklasичної науки.
23. Синергетика як міждисциплінарний науковий напрям.
24. Концепція конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі.
Проблема автентичності особистості в соціально-сконструйованому світі.
25. Фрактальний підхід у психологічній науці.
26. Крос-культурні дослідження в психології.
27. Визначення методологічного підходу у психології.
28. Співвідношення принципу та підходу у психології.
29. Основні методологічні підходи у психології.
30. Особистісний підхід у психології.
31. Віковий підхід як складова особистісного підходу.
32. Діяльнісний підхід у психології.
33. Сутність системного підходу у психології.
34. Типологія парадигм і моделі світоустрою, що їм відповідають.
35. Тенденція просування наукової психології від природничо-наукової орієнтації до гуманітарної.
36. Поняття кризи у розвитку психології як науки та її основні ознаки.
37. Культурно-історичні і внутрішньонаукові (ідейно-концептуальні) детермінанти розвитку психології.
38. Визначення та класифікація принципів психології.
39. Психологія стародавнього світу.
40. Шляхи подолання розриву академічної (теоретичної) та емпіричної (практичної) психології.
41. Номотетичний та ідеографічний підходи.

Структура реферату

Стиль викладення матеріалу має бути науково-діловим.

Матеріал розподіляється рівномірно у відповідності до плану реферату:

- вступ (мають бути обґрунтовані актуальність та практичне значення обраної теми реферату, визначені мета та завдання роботи);
- основна частина (розкривається тема реферату шляхом висвітлення основних питань. При цьому необхідно зосередити увагу на аналізі поставлених питань в літературі з висновками щодо їх теоретичної та практичної значущості);
- висновки (необхідно сформулювати:
 - а) науково-теоретичні та практичні підсумки проведеного аналізу за проблематикою реферату;
 - б) теоретичні та практичні рекомендації, що випливають з проведеного аналізу. Вони мають логічно пов'язуватися із змістом викладеного матеріалу);
- список літератури (містить використані джерела та публікації).

Вимоги до написання реферату

Обсяг реферату має складати – 1 друкований аркуш (24 сторінки). До загального обсягу роботи не входять додатки, глосарій, список використаних джерел, таблиці та рисунки, які повністю займають площу сторінки. Але всі сторінки зазначених елементів підлягають суцільній нумерації. У тексті обов'язково повинні бути посилання на літературу та інші джерела, що використовувалися при підготовці реферату.

Текст реферативної роботи викладається державною мовою на стандартних аркушах формату А-4 (210 x 297).

Робота друкується шрифтом Times New Roman, 14 кеглем; вирівнювання – «За шириною»; міжрядковий інтервал «Полуторний» (1,5 Lines); абзацний відступ – п'ять знаків (1,25 см); верхнє і нижнє поле – 2 см., лівє – 3 см, правє – 1 см. Абзацний відступ має бути однаковим у всьому тексті і дорівнювати п'яти знакам (1,25 см).

Розділи та підрозділи мають містити заголовки, які належить точно відтворювати у змісті. Заголовки розділів, зазвичай, розміщують посередині рядка. Назви розділів друкують великими літерами без розділових знаків у кінці, без підкреслень. Заголовки розділів слід починати з належного відступу.

Нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок. Титульний аркуш включається до загальної нумерації сторінок письмової роботи, але номер сторінки на титульному аркуші, зазвичай, не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами.

При використанні літературних джерел в тексті письмової роботи можуть бути два варіанти посилань на них. Перший – це посторінкові посилання (виноски): коли на сторінці цитується джерело, то внизу цієї сторінки під основним текстом наводиться бібліографічний опис літературного джерела і вказується сторінка. Другий – коли в разі посилання на літературне джерело у квадратних дужках вказується його порядковий номер у списку літератури та конкретна сторінка, наводиться цитата, точні цифри, дані.

Ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосередньо після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не поміщається на сторінці, де є посилання, їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті.

Максимальна кількість балів за реферат складає 26 балів.

Кожний реферат оцінюється, виходячи з аналізу сукупності таких критеріїв:

1. Актуальність теми.
2. План та зміст реферату має системно розкривати обрану тему.
3. Особистий внесок оцінюється із наявності власних аналітичних висновків.
4. Використані джерела, тобто наявність достатньої кількості сучасних нормативних і наукових джерел.

Рейтингова система оцінювання результатів навчання

Рейтинг аспіранта з дисципліни складається з балів, що отримуються за:

- 1) підготовку доповіді та виступ на семінарських заняттях, групове обговорення питань семінарських занять;
- 2) виконання реферату (індивідуального завдання);
- 3) екзаменаційна контрольна робота.

1. Робота на семінарських заняттях (максимальна кількість балів – 24 балів (максимальна кількість балів на 1 занятті – 6):

активна участь у проведенні заняття; надання повної і аргументованої, логічно викладеної доповіді, відповіді, висловлення власної позиції з дискусійних питань або повністю правильне вирішення завдань з відповідним обґрунтуванням, у поєднанні зі слухними доповненнями відповідей інших аспірантів у процесі дискусії	5-6
активна участь у проведенні заняття; надання правильних відповідей або правильне вирішення завдань з незначними неточностями, порушеннями логіки викладення відповіді чи обґрунтування при вирішенні задачі	3-4
надання відповідей з чисельними значними похибками або вирішення задачі з грубими помилками, вирішення задачі без обґрунтування	1-2
відсутність на занятті	0

Аспірант отримує найвищий рейтинг, якщо він бере активну участь у проведених семінарських (практичних) заняттях, переважно надає повні та аргументовані відповіді, логічно їх викладає, висловлює власну позицію з дискусійних питань. Пропущені заняття, неточності, неповнота, помилки у відповідях спричиняють зниження рейтингу аспіранта.

Викладач оцінює роботу аспіранта на кожному семінарському занятті і виставляє оцінки в кампусі, в рубриці «Поточний контроль» після проведення семінарського заняття.

2. Виконання індивідуального завдання (реферату) (максимальна кількість балів складає 26):

тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, є аналітичні висновки аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	21-26
тема реферату актуальна, план та зміст реферату системно розкривають обрану тему, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел але немає аналітичних висновків аспіранта	15-21
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не достатньо розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано достатня кількість нормативних та наукових джерел	8-14
тема реферату актуальна, але план та зміст реферату не розкривають обрану тему, немає аналітичних висновків аспіранта, при підготовці реферату використано недостатня кількість нормативних та наукових джерел	1-7
реферат не зараховано (не виконано)	0

3. Екзамен

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг не менше 25 балів.

Екзамен проводиться в письмовій формі.

Час екзаменаційної контрольної роботи – 90 хвилин.

За виконання екзаменаційної контрольної роботи максимально можна отримати 50 балів.

Екзаменаційний білет містить 2 завдання (по 25 балів кожне) за тематичними розділами дисципліни:

повна, чітка, викладена в логічній послідовності відповідь на питання, що свідчить про глибоке розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта не лише з матеріалом лекцій, але й з підручником та додатковою літературою; висловлення аспірантом власної позиції щодо дискусійних проблем, якщо такі порушуються у питанні	25-22
відповідь на поставлене питання, але неповна або не достатньо чітка, що свідчить про правильне розуміння суті питання, ознайомлення аспіранта з матеріалом лекцій та підручника; певні неточності у відповіді	21-18
достатньо поверхова відповідь на поставлене питання; неправильне розуміння суті питання; суттєві помилки у відповіді	17-15
неправильна відповідь на поставлене питання, що свідчить про незнання відповідного навчального матеріалу; відсутність відповіді	0

Необхідною умовою допуску до екзамену є рейтинг (Rc) не менше 50% від RC, тобто 25 балів.

Розрахунок шкали (R) рейтингу:

Сума вагових балів контрольних заходів протягом семестру складає:

$$RC = 24 + 26 = 50 \text{ балів}$$

Екзаменаційна складова шкали дорівнює 50% від R, а саме:

$$RE = 50 \text{ бали.}$$

Таким чином, рейтингова шкала з дисципліни складає:

$$R = RC + RE = 100 \text{ балів.}$$

У підсумку рейтингові бали, отримані за роботу на семінарських (практичних) заняттях, виконання реферату та складання екзамену, підсумовуються та переводяться до оцінки за університетською шкалою відповідно до таблиці:

<i>Кількість балів</i>	<i>Оцінка</i>
100-95	Відмінно
94-85	Дуже добре
84-75	Добре
74-65	Задовільно
64-60	Достатньо
Менше 60	Незадовільно
Не виконані умови допуску	Не допущено

Орієнтовний перелік питань до екзаменаційної контрольної роботи

1. Визначити сутність наукового пізнання.
2. Розкрити зміст понять «пізнання» і «практика».
3. Охарактеризувати суб'єкт та об'єкт пізнання.
4. Виокремити рівні пізнання: емпіричне і теоретичне.
5. Визначити теорію як складову наукового пізнання.
6. Надати визначення теорії науки.
7. Охарактеризувати теорію як узагальнення фактів.
8. Визначити функції теорії
9. Виокремити елементи теорії.
10. Виокремити та охарактеризувати рівні методології: філософський, загальнонауковий, конкретно-науковий, методико-технологічний.
11. Розкрити функції методології науки (В.В. Рибалка).
12. Проаналізувати рівні професійного методологування
13. Охарактеризувати принцип відкритості категоріального апарату.
14. Визначити категоріальний лад сучасної психології за Б.Ф. Ломовим.
15. Виокремити основні категорії сучасної психології за М.Г. Ярошевським.
16. Навести характеристику категоріального ладу сучасної психології за В.А. Роменцем.
17. Охарактеризуйте системи психології за Н. Смітом – як втілення провідного локусу причинності.
18. Проаналізуйте єдину теорію психічних процесів Л.М. Веккера.
19. Визначити інтегральні характеристики психіки – мовлення і свідомість.
20. Охарактеризуйте форми психічного життя за О.Б. Старовойтенко.
21. Розкрийте поняття «нормальної науки» та наукової революції за Т. Куном.
22. Охарактеризуйте наукові постулати наукового пізнання за Г. Фоллмером.
23. Визначити класичний, неklasичний та постнеklasичний етапи розвитку психології: часові межі та загальна характеристика.
24. Проаналізуйте дисциплінарну онтологію класичної психології (за О.Г. Асмоловим).
25. Охарактеризуйте дисциплінарну онтологію неklasичної психології (за Д.О. Леонтьєвим).
26. Розкрийте поняття постнеklasичної раціональності у психології (за М.С. Гусельцевою).
27. Виокремити методологічні ознаки постнеklasичної раціональності у психології: парадигмальна толерантність, надрефлексивність та соціальне конструювання.
28. Охарактеризуйте тріаду психологічних раціональностей у психології (В.О. Татенко).
29. Навести періодизацію психологічної науки за критерієм співвідношення об'єкта і суб'єкта наукового пізнання.
30. Проаналізуйте розвиток принципу суб'єктності в психології: від психології суб'єкта до психології буття людини.
31. Проаналізуйте процес історіогенези і методологічні засади постнеklasичної психологічної науки.
32. Охарактеризуйте концептуальні підходи як передумови постнеklasичної психології: теорія нестационарного Всесвіту, синергетична теорія, теорія єдності біо- та ноосфер.
33. Виокремити ознаки постнеklasичної науки за І. Пригожиним: цілісністю складність, темпоральність.
34. Визначити поняття: предметне знання (категорії), постнеklasична методологія (способи організації), цінності суб'єкта пізнання (світоглядні орієнтації).
35. Розкрийте концепція соціального конструктивізму.
36. Розкрийте концепцію конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі.
37. Визначити методологічні принципи постнеklasичної психології.

38. Охарактеризуйте поняття «повороту» в сучасних гуманітарних дослідженнях.
39. Проаналізуйте методологічні «повороти» другій половини ХХ – початку ХХІ ст.
40. Розкрийте поняття антропологічного, онтологічного, герменевтичного поворотів.
41. Визначити значення просторовий іконічного, прагматичного поворотів у психології.
42. Розкрийте значення теологічного, перформативного, медіального поворотів у психології.
43. Проаналізуйте зміст лінгвістичного та наративного поворотів та їхній вплив на розвиток психологічної науки.
44. Розкрити сутність понять: міждисциплінарність, мультидисциплінарність, кросдисциплінарність, трансдисциплінарність.
45. Проаналізувати міждисциплінарний дискурс як одну з ознак сучасної постнекласичної науки.
46. Охарактеризувати синергетику як міждисциплінарний науковий напрям
47. Визначити основні наукові принципи психологічної герменевтики.
48. Розкрити концепцію конструювання реальності у сучасному психологічному дискурсі.
49. Охарактеризуйте наративну психологію як напрям сучасної психології.
50. Розкрити сутність і зміст самопроєктування особистості.
51. Охарактеризуйте фрактальний підхід у психологічній науці.
52. Навести приклади крос-культурних досліджень у психології.
53. Розкрити сутність методологічного підходу у психології.
54. Проаналізуйте співвідношення принципу та підходу у психології.
55. Охарактеризуйте основні методологічні підходи у психології.
56. Розкрити сутність особистісного підходу в психології.
57. Визначити складові особистісного підходу як методологічного інструменту.
58. Проаналізуйте основні тенденції представленості особистісного підходу.
59. Охарактеризувати індивідуальний підхід як складову особистісного підходу.
60. Визначити віковий підхід як складову особистісного підходу.
61. Охарактеризуйте діяльнісний підхід у психології.
62. Розкрийте сутність системного підходу у психології.
63. Визначити поняття наукової парадигми.
64. Навести типологію парадигм і моделі світоустрою, що їм відповідають.
65. Визначити позитивістську і гуманістичну парадигми (А.В. Юркевич).
66. Проаналізуйте зміст і сутність природничо-наукової і герменевтичної парадигм (Л. Гараи, М. Кечке).
67. Охарактеризувати природничо-наукову і гуманітарну парадигми (О.І. Єфремова).
68. Проаналізувати тенденцію просування наукової психології від природничо-наукової орієнтації до гуманітарної.
69. Визначити поняття кризи у розвитку психології як науки та її основні ознаки.
70. Проаналізувати культурно-історичні і внутрішньонаукові (ідейно-концептуальні) детермінанти розвитку психології.
71. Охарактеризувати основні принципи культурної психології.
72. Визначити основні ідеї аксіологічної психології.
73. Проаналізувати поняття антропологічної психології.
74. Охарактеризувати основні принципи раціогуманістичної психології.
75. Визначити основні ідеї органічної психології як відповіді на розв'язання кризової ситуації в методології психологічної науки.
76. Визначити та класифікувати принципи психології
77. Проаналізувати шляхи подолання розриву академічної (теоретичної) та емпіричної (практичної) психології.
78. Визначити об'єктивний і суб'єктивний методи психології.
79. Охарактеризуйте номотетичний та ідеографічний підходи.